Strategii de aculturație la emigranții români din Italia

Maria Nicoleta TURLIUC
Cătălin TURLIUC

1. Românii, principala minoritate din Italia

Statisticile estimează că între două şi patru milioane de români sunt plecați să muncească peste granițe, cei mai mulți dintre ei având vârsta cuprinsă între 20 şi 35 de ani. Din păcate pentru societatea de origine, este vorba de un segment de populație care se află în plină perioadă fertilă. Numai în anul 2000, România a alimentat piața internațională a imigranților cu sute de mii de persoane, din care: peste 50% aparțin sexului feminin, peste 20% sunt cu studii primare sau gimnaziale, iar 20% au studii superioare. Ceea ce este şi mai îngrijorător e lipsa unor informații foarte exacte despre numărul de români care lucrează în străinătate, ținând cont de faptul că o bună parte din ei muncesc „la negru".

Numărul imigranților în Italia, inclusiv a celor români, a crescut semnificativ din anul 2002 până la debutul recentei crize economice. Comparativ cu cei aproximativ 6.000 de italieni care lucrau în România în 2007 (conform „Dossier Caritas/Migrantes", 31.12.2007), românii din Italia depăşeau o jumătate de milion de persoane. Începând din anul 2007, românii au devenit principala minoritate din Italia (556.000 imigranți), reprezentând cca. 15,1% din totalul imigranților, distanțându-se cu aproape cinci puncte procentuale de marocani (387.000 imigranți) şi mai mult de albanezi (381.000 imigranți). Aceasta în condițiile în care, în acelaşi an, mass-media vehicula cifre mult mai mari, între 800.000 şi 1.000.000 de români, iar unele asociații româneşti de peste 1.000.000 de români (de ex. Frăția, Torino).

2. Teoria identității sociale şi aculturația

Cercetarea relațiilor dintre grupuri s-a concentrat tradițional asupra problematicii prejudecății şi discriminării. *Teoria identității sociale* (TIS), elaborată inițial de Tajfel şi Turner (1979, apud Turliuc, 2004) explică modul în care categorizarea socială şi procesul comparării sociale operează la nivelul credințelor sociale pentru a produce forme specifice de comportament grupal. TIS susține că oamenii sunt motivați să dobândească o identitate socială pozitivă şi, în acest sens, ei sunt tentați să realizeze comparații sociale, raportând grupul lor la celelalte. Comparația favorabilă se soldează cu tendința subiectivă de a evalua mai favorabil propriul grup de apartenență comparativ cu altul/altele. Comparația defavorabilă conduce la subevaluarea grupului propriu, la o identitate negativă şi la experiența insatisfacției cu privire la propriul statut. Experimentele realizate în cadrul paradigmei grupurilor minimale au condus la concluzia conform căreia principalul motiv pentru care oamenii se identifică cu o anumită categorie este menținerea sau

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

sporirea stimei de sine. Deşi marea majoritate a cercetărilor asupra identităţii sociale au sugerat că stima de sine este motivul esenţial al identificării cu un grup, studiile privind relaţiile dintre stima de sine şi identificarea socială sau autocategorizare socio-cognitivă sunt contradictorii. Long şi Spears (1997) afirmă că pentru ca predicţiile TIS să se adeverească ar trebui avută în vedere stima de sine grupală, care rezultă din apartenenţa la grup, şi nu la cea individuală. Autorii apreciază că stima de sine personală, colectivă, ameninţările identităţii personale/sociale şi gradul de identificare grupală pot interacţiona într-un mod complex pentru a determina ceea ce fac indivizii pentru a-şi îmbunătăţi nivelul stimei de sine.

Cercetătorii de la McGill Univeristy (Canada) au analizat negocierea identităţii în contextul intergrupal şi au concluzionat că emigranţii se autoidentifică sau sunt identificaţi de ceilalţi ca aparţinând categoriei de imigrant. Comparaţiile intergrupale accentuează dezavantajele poziţiei de imigrant (lipsa resurselor financiare şi sociale la sosirea în ţara de emigraţie, diferenţele de rasă, etnie, religie etc.) în raport cu statutul membrilor societăţii gazdă. Lalonde şi Cameron (1993) sugerau că modelul mobilităţii sociale al lui Moghaddam (1988) poate fi examinat în contextul teoriei lui Berry (1990, 1997) cu privire la cele patru strategii de aculturaţie. Strategia aleasă depinde de modul în care imigranţii rezolvă două probleme majore cu care se confruntă zilnic într-o societate pluralistă: conservarea propriei identităţi culturale şi contactul cu membrii societăţii gazdă şi participarea la activitatea socio-economică.

3. Strategii de aculturaţie

Sabatier şi Berry (1997) apreciau că pentru grupuri şi indivizi este importantă determinarea gradului în care menţinerea propriei identităţi culturale şi a obiceiurilor lor reprezintă o valoare importantă sau nu şi în ce măsură trebuie ele păstrate. Totodată trebuie stabilit în ce măsură pentru indivizi şi grup relaţiile cu societatea gazdă şi cu celelalte grupuri reprezintă o dimensiune importantă şi necesară.

Cele două dimensiuni menţionate se pot evalua şi măsura, deoarece criteriile conceptuale permit ca orientările să fie reduse la alegeri dihotomice, generând un model cu patru celule conform figurii următoare:

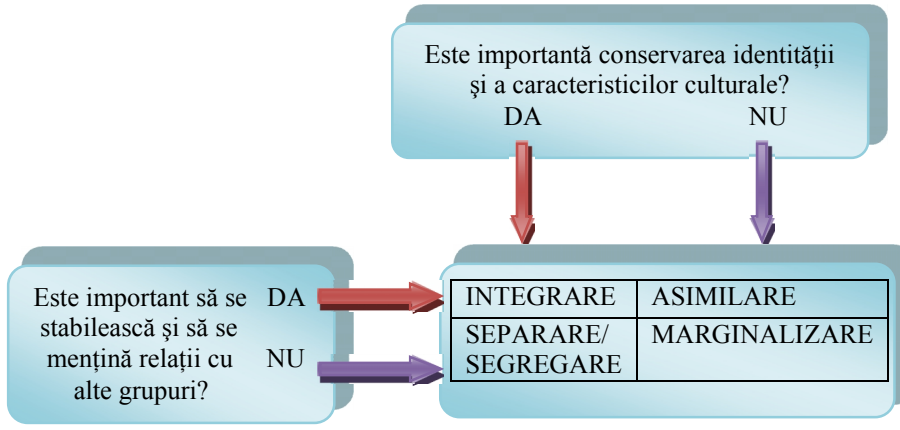

fig.1

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

Criterii ale strategiilor de aculturație

Fiecare celulă este considerată o strategie de aculturație. Ele au fost numite de către Sabatier şi Berry (1997) astfel: asimilare, integrare, separare şi marginalizare.

- *Asimilarea* reprezintă dorința de a-şi abandona identitatea culturală de origine şi de a se orienta spre societatea gazdă, lucru care se realizează prin absorbția grupului subordonat sau non-dominant de către grupul stabilit ca dominant;
- Alegerea *integrării* indică menținerea în întregime a identității culturale specifice dar, concomitent, în cadrul grupului are loc o mişcare pentru a deveni o parte integrantă din societatea gazdă. Se dă adesea ca exemplu multiculturalismul promovat în Canada;
- *Segregarea* sau *separarea* – face referire la lipsa relațiilor dintre grup şi societatea de primire, asociată cu menținerea identității şi a tradițiilor din țara de origine. Această opțiune constituie rezultatul controlului exercitat de grupul dominant sau al dorinței grupului non-dominant. Exemplul tipic este cel al grupurilor religioase *huttérite* şi *amish* care încearcă să trăiască pe pământul nord-american autarhic, în cea mai mare anarhie posibilă, refuzând, pe cât posibil, modernitatea (automobile, electricitate etc.);
- Optând pentru *marginalizare*, grupurile pierd contactul cultural şi psihologic atât cu societatea lor tradițională, cât şi cu societatea gazdă, în ansamblul ei (Stonequist, 1935, apud Sabatier şi Berry, 1997).

Validitatea şi soliditatea modelului au fost evidențiate în studiile efectuate cu precădere în Canada. Unele din aceste studii s-au axat în special pe indicii comportamentali, dar trebuie evitată evaluarea excesivă şi prea rigidă a acestora, deoarece ei nu definesc iremediabil atitudinile de aculturație.

Moghaddam şi Perreault (1992) s-au preocupat de strategiile de mobilitate socială a imigranților, distingând între *strategiile colectiviste* (aparținând persoanelor minoritare, mai puțin dotate sau sărace care consideră că forța acțiunii colective le permite să amelioreze mai uşor soarta indivizilor) şi *strategiile individuale*, proprii indivizilor dotați, care preferă să se situeze personal (mai rapid, mai uşor şi mai ridicat) pe scara socială. Autorii au vrut să verifice dacă orientarea spre grupul de origine poate fi asociată cu o strategie colectivistă, iar dorința de asimilare cu indivizii talentați care preferă strategii individuale de promovare socială. Rezultatele acestui studiu au confirmat necesitatea de a considera orientarea spre grupul de origine şi cea spre societatea de primire ca independente una de cealaltă. Contrar aşteptărilor, dorința de a fi asimilat nu dovedeşte un individualism excesiv, ci, mai degrabă, o stimă de sine mai scăzută.

Aceiaşi autori, Moghaddam şi Perreault (1992), reliefează necesitatea diferențierii între indivizii care *resping şi cultura de origine şi pe cea de primire* (indivizii marginalizați) şi cei care *nu manifestă vreo orientare anume* (indivizii talentați şi autonomi). În cadrul fiecărui grup de imigranți există diferite poziții

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

asociate cu trăsături individuale de personalitate, dar şi cu o serie de indicatori psihosociali, după cum urmează:

- ✓ *Vârsta* – în general, persoanele mai în vârstă sunt mai orientate spre grupul lor de origine (integrare şi separare), iar cei mai tineri spre societatea de primire (asimilare şi integrare);
- ✓ *Durata de şedere* – contrar aşteptărilor, nu sporeşte orientarea faţă de societatea gazdă, deşi primele perioade sunt consacrate eforturilor de inserare, eforturi care cer o anumită cunoaştere a practicilor din ţara gazdă şi de învăţarea unui minimum de conduite adecvate, orientarea spre societatea gazdă fiind o condiţie a adaptării la noul context;
- ✓ *Utilizarea limbii de origine şi cea a societăţii de primire* sunt alţi indici. Astfel, persoanele unilingve, fie pentru că nu vorbesc limba lor de origine, fie pentru că nu vorbesc decât limba ţării gazdă, adoptă atitudini de aculturaţie orientate spre o singură cultură (asimilare sau separare);
- ✓ *Motivele imigrării şi cunoştinţele despre ţara gazdă anterioare imigrării,* reprezintă dimensiuni care pot face să varieze atitudinile de aculturaţie, spre exemplu luarea unei decizii în cadrul familiei în mod colectiv sau autoritar. Studiul lui Catani şi Palida (1989, apud Sabatier şi Berry, 1997) arată că, în cadrul unei aceleiaşi familii, fraţii şi surorile pot face alegeri diferite;
- ✓ *Toleranţa populaţiei de primire* – reprezintă una din condiţiile pentru ca integrarea să fie opţiunea de preferinţă. Cu alte cuvinte, preferinţa emigranţilor pentru strategia de integrare este condiţionată de :
  - un nivel scăzut de prejudecăţi;
  - atitudini pozitive faţă de grupurile etnice şi rasiale;
  - o primire favorabilă a ideii de diversitate culturală în cadrul societăţii de primire. Tinerii, femeile şi persoanele cele mai educate acceptă, în general, mai uşor diversitatea şi grupurile etnice, iar cei care au un strămoş apropiat care a emigrat sunt mai toleranţi decât toţi ceilalţi;
  - orientarea politică şi practica religioasă reprezintă de asemenea variabile importante: oamenii care preferă o politică de stânga sunt mai favorabili străinilor.

Principalul instrument metodologic construit şi validat de noi a avut în vedere rezultatele acestor studii, pornind de la cele două tendinţe: **a.** spre deschidere, stabilire şi menţinere a relaţiilor cu alte grupuri şi **b.** spre conservarea propriei identităţi etnice şi culturale a emigranţilor români.

4. Studiul aplicativ: ipoteze, lot şi instrumente

Obiectivele studiului nostru au vizat verificarea existenţei unei influenţe a sexului, stării civile şi mediului de proveniență asupra: 1. tendinţei de stabilire şi menţinere a relaţiilor cu societatea gazdă, 2. tendinţei spre conservarea propriei identităţi culturale şi 3. gradului de modificare a identităţii etnice la românii emigraţi în Italia. De asemenea, am urmărit identificarea strategiilor utilizate de imigranţii români, a gradului în care ele sunt folosite. În acest sens am formulat următoarele *ipoteze*: 1. Genul, mediul de proveniență şi starea civilă influenţează stabilirea şi menţinerea relaţiilor emigranţilor români cu societatea gazdă; 2. Genul, mediul de

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

proveniență și starea civilă influențează gradul de conservare a propriei identități etnice a emigranților români; 3. Genul, mediul de proveniență și starea civilă influențează gradul de modificare al identității etnice a emigranților români din societatea italiană; 4. Presupunem posibilitatea identificării strategiilor de integrare în societatea gazdă și a gradului lor de utilizare la imigranții români din Italia.

În cadrul studiului au participat un număr total de 148 subiecți, emigranți români aflați în Italia, Torino. Vârsta minimă a subiecților este 18 ani, iar vârsta maximă 51 ani (media 33,76). Dintre aceștia, 56 sunt de gen masculin (37,8%) și 92 sunt de gen feminin (62,2%), 69 provin din mediul rural (46,6%) și 79 din mediul urban (53,4%). În privința nivelului de pregătire școlară, 19 subiecți au absolvit școala generală (12,8%), 99 subiecți au absolvit liceul și/sau o școală profesională (66,9%), iar ceilalți 30 de subiecți au absolvit forme de învățământ superioare (20,3%). Perioada de când subiecții sunt stabiliți în Italia variază de la 1 an la 16 ani, cu o medie de 4,82 ani.

Pentru testarea ipotezelor am construit și utilizat următoarele instrumente:

❍ *Scala stabilirii relațiilor cu societatea gazdă (italiană) și a conservării identității culturale românești* (SRSGCIR) a fost elaborată de M.N. Turliuc și C. Turliuc (2007). Inițial a fost construit un chestionar care cuprindea 32 de întrebări deschise și în evantai care a fost distribuit românilor din Torino la sfârșitul serviciului religios, în luna noiembrie 2007. Răspunsurile la 43 de chestionare au fost supuse analizei calitative, iar pe baza acesteia au fost formulați cei 20 de itemi finali ai scalei finale. Itemii impari sunt construiți pentru evaluarea dorinței de stabilire/menținere a relațiilor cu societatea gazdă (italiană), iar cei pari pentru măsurarea dorinței de conservare a identității românești. Referitor la modalitatea de completare a scalei, participanții trebuie să indice, pe o scală Likert cu 6 trepte, măsura în care sunt sau nu de acord cu fiecare item.

Pretestarea realizată pe un număr de 40 de subiecți ne-a permis obținerea unui coeficient de consistență internă alpha Cronbach de 0.79 (iar pe întregul lot, compus din toți cei 148 de subiecți, coeficientul de consistență internă alpha Cronbach a fost de 0.81). Analiza pe subscale a condus la obținerea unor valori mai mari ale coeficientului de consistență internă alpha Cronbach, de 0.86 la prima scală (stabilirea și menținerea relațiilor cu membrii societății gazde) și 0,89 la a doua scală (conservarea identității culturale).

❍ *Lista adjectivelor identitare (LAI)* a fost elaborată de Turliuc și Turliuc (2007), pentru evaluarea identității culturale a imigranților în două momente distincte: în prezent (momentul aplicării) și înainte de a pleca din Italia, în scopul identificării gradului de variabilitate al identității lor etnice. În construirea listei adjectivelor identitare s-a pornit de la analiza studiilor destinate reprezentărilor etnice ale românilor, din care au fost reținute cele din nucleele centrale și cele care au apărut cu o mai mare frecvență printre elementele periferice. Scala conține 30 de termeni identitari, 15 cu conotație pozitivă și 15 cu conotație negativă. Participanții trebuie să indice răspunsurile lor pe o scală Likert cu 6 trepte. Pretestarea realizata pe un număr de 40 de subiecți ne-a permis obținerea unui coeficient de consistență internă alpha Cronbach de 0.91, iar pe întregul lot, compus din toți cei 148 de subiecți, coeficientul de consistență internă alpha Cronbach a fost de 0,93.

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

Participanţilor li s-a administrat individual câte un chestionar cuprinzând cele două scale construite şi validate de noi, prezentate mai sus, scala SRSGCIR şi LAI. Subiecţii au fost rugaţi să îşi exprime opiniile cât mai sincer posibil, cu menţiunea că datele lor personale rămân anonime. În urma alcătuirii bazei de date, am calculat scorul total al itemilor la toate variabilele dependente. Variabilitatea identităţii etnice s-a obţinut prin scăderea scorului total a coloanei „înainte de a pleca în Italia" din scorul total al coloanei „în prezent".

5. Rezultatele obţinute

1. Pentru verificarea ipotezei „sexul, mediul de proveniență şi starea civilă influenţează stabilirea şi dezvoltarea relaţiilor cu societatea gazdă" s-au calculat efectele principale şi de interacţiune. În urma analizei de varianță univariată şi a testelor t pentru eşantioane independente am obţinut următoarele:

Variabilele independente	F	df	Sig
Mdp	5.975	1	**.016**
Stciv	288	1	.750
Gen	1.157	1	***.079***
Mdp*stciv	820	1	.443
Mdp*gen	1.238	1	***.088***
Stciv*gen	.211	1	.810
Mdp*stciv*gen	.635	1	.531
Total		148	

– există un efect principal al variabilei *mediu de proveniență* (Mpd) asupra stabilirii şi dezvoltării relaţiilor emigranţilor români cu societatea gazdă italiană ($F(1,146) = 5.975$, $p < 0.05$. Subiecţii din mediul urban ($m = 32.72$), comparativ cu cei din mediul rural ($m = 29.42$), sunt semnificativ mai dispuşi să stabilească şi menţină relaţii cu societatea gazdă italiană ($t(df146) = -2,456$, $p < 0,05$).

– există *o tendinţă* de apariţie a unui efect principal al *sexului* aspra deschiderii emigranţilor români spre contacte cu societatea gazdă (($F(1,146) = 1.157$, $p < 0.09$), femeile ($m = 31.42$) având tendinţa, comparativ cu bărbaţii ($m = 28.95$), de fi mai deschise faţă de stabilirea şi menţinerea relaţiilor cu societatea gazdă. Aceasta tendinţă este mai evidentă la subiecţii necăsătoriţi.

– există o *tendinţă* de apariţie a unui efect de interacţiune al *sexului* şi *mediului de proveniență* asupra stabilirii şi dezvoltarea relaţiilor emigranţilor români cu societatea gazdă italiană ($F(1,146) = 1.238$, $p < 0.09$). Femeile din mediul urban sunt cele mai deschise spre stabilirea de contacte cu societatea gazdă, bărbaţii din mediul urban având deschiderea cea mai scăzută.

2. Pentru verificarea ipotezei „sexul, mediul de proveniență şi starea civilă influenţează conservarea identităţii etnice a emigranţilor români" s-au calculat efectele principale şi de interacţiune. În urma analizei de varianță univariată şi a testelor t pentru eşantioane independente am obţinut următoarele:

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

Variabilele independente	F	Df	Sig
Mdp	1.975	1	***.070***
Stciv	1.288	1	***.086***
Gen	.457	1	.278
Mdp*stciv	.620	1	.443
Mdp*gen	.238	1	.388
Stciv*gen	.311	1	.610
Mdp*stciv*gen	.535	1	.451
Total		148	

– există *o tendință* de apariție a unui efect principal al *mediului de proveniență* asupra conservării identității culturale a emigranților români ($F(1,146) = 1.975$, $p < 0.09$), subiecții din mediul rural ($m = 37.37$) având o tendință mai puternică, comparativ cu cei din mediul urban ($m = 35.36$).
– există *o tendință* de apariție a unui efect principal semnificativ al *stării civile* asupra conservării identității etnic a emigranților români ($F(1,146) = 1.288$, $p < 0.09$), subiecții căsătoriți ($m = 38.30$) având tendința de a-şi conserva mai puternic identitatea culturală, comparativ cu cei necăsătoriți ($m = 36.70$),

3. Pentru verificarea ipotezei „sexul, mediul de proveniență şi starea civilă influențează gradul de modificare al identității etnice a emigranților români în societatea italiană" am utilizat testul t pentru eşantioane independente şi am obținut următoarele:
– există *diferențe semnificative* între măsura în care subiecții din mediul urban rural ($m = 41,23$) şi cei din mediul urban ($m = 44.92$) îşi modifică identitatea etnică ($t(df146) = -.375$, $p < 0,05$), schimbările mai importante în evaluarea propriilor atribute identitare apărând în cazul persoanelor din mediul urban.
– există o *tendință* spre o diferență semnificativă între măsura în care subiecții necăsătoriți ($m = 42,66$) şi cei căsătoriți ($m = 44.03$) îşi modifică identitatea etnică ($t(df1146) = -1.590$, $p < 0,09$), persoanele căsătorite tinzând să opereze schimbări mai importante în evaluarea propriilor atribute identitare comparativ cu cele căsătorite.
– există o *tendință* de a apărea diferențe semnificative între măsura în care femeile ($m = 42.98$) şi bărbații ($m = 44,64$) îşi modifică identitatea culturală ($t(df1146) = -1.375$, $p < 0,09$), bărbații tinzând să opereze schimbări mai importante în evaluarea propriilor atribute identitare decât femeile.

4. Pentru verificarea ipotezei privind „posibilitatea identificării strategiilor de integrare în societatea gazdă şi a gradului lor de utilizare la imigranții români din Italia", am împărțit subiecții în funcție de mediană în două grupe, pe fiecare dimensiune (dorința de stabilire şi menținere a relațiilor cu membrii societății gazdă (mare, mică) şi dorința de conservare a identității româneşti (mare, mică)). Rezultă astfel posibilitatea analizei strategiilor de aculturație conform tabelului:

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

	Importanța stabilirii relațiilor cu membrii societății gazdă	**Importanța conservării identității româneşti**
Integrare	Mare	Mare
Asimilare	Mare	Mică
Separare	Mică	Mare
Marginalizare	Mică	Mică

Gradul în care imigrații români în Italia utilizează cele patru strategii de aculturație este următorul:

	Importanța stabilirii relațiilor cu membrii societății gazdă (ISR)	**Importanța conservării identității culturale (ICI)**	**Procente**
Integrare	Mare	Mare	23%
Asimilare	Mare	Mică	45%
Separare	Mică	Mare	25%
Marginalizare	Mică	Mică	7%

Lalonde şi Cameron (1993) arătau că în cazul imigranților doar două strategii sunt modele de aculturație adecvate: *integrarea* şi *asimilarea*, deoarece în cadrul lor contactul imigrantului cu societatea este voluntar, imigrantul dorind (probabil) să devină membru al societății gazdă. După cum se poate observa mai sus, majoritatea imigranților români – respectiv 68% (23% integrare + 45% asimilare) dintre ei – adoptă modele de aculturație adecvate, adaptative.

Strategia *separării* şi cea a *marginalizării* sunt mai adecvate în cazul minorităților etnice tradiționale, nu şi a imigranților (Lalonde şi Cameron, 1993). Ele apar în 32% (25% separare + 7% marginalizare) dintre subiecți. Această proporție poate fi explicată prin faptul că procesul adaptării la contextul sociocultural al țării gazdă este adesea extrem de dificil. 32% dintre subiecți reacționează autoprotectiv în fața dificultăților adaptării, acordând o mică importanță stabilirii relațiilor cu membrii societății gazdă. Pentru a contracara puternicul efect al alienării, mulți dintre ei încep să îşi aducă rudele cele mai apropiate, rezultând adevărate colonii. În Italia această tendință este foarte puternică, unul din patru nou-născuți fiind de origine română (Dossier Caritas/Migrantes, 2007). Aşa cum arătam, românii au ajuns dealtfel să reprezinte cea mai importantă minoritate etnică din Italia.

Ținând seama de sexul subiecților, mediul de proveniență şi starea lor civilă am obținut următoarele date privind gradul de utilizare a strategiilor de integrare în societatea gazdă:

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

– bărbații utilizează mai mult strategia asimilarea şi marginalizarea comparativ cu femeile, care folosesc în mare măsură integrarea şi separarea;
– subiecții din mediul urban utilizează strategia integrării, asimilării şi marginalizării în mai mare măsură decât cei din mediul rural, care nu folosesc mai mult strategia separării;
– subiecții necăsătoriți utilizează în mai mare măsură strategia integrării şi asimilării comparativ cu cei căsătoriți, care folosesc în mare măsură separarea şi marginalizarea.

6. Discuții şi concluzii

Principalele rezultate obținute în cadrul primului studiu sugerează faptul că: **a.** Subiecții din mediul urban stabilesc/menţin semnificativ mai uşor relații cu membrii societății gazdă, comparativ cu cei din mediul rural. Subiecții din mediul urban sunt mai familiarizați cu mediul şi mai deschişi spre schimbare, mai flexibili şi stabilesc mult mai uşor relații interpersonale. Spre deosebire de aceştia, subiecții care provin din mediul rural nu reuşesc să intre în rezonanță la fel de uşor cu indivizii şi societatea italiană, întâmpinând mai multe dificultăți de acomodare şi adaptare; **b.** Există o tendință ca femeile să stabilească/menţină semnificativ mai uşor relații cu membrii societății gazdă, comparativ cu bărbații. Oferta serviciilor casnice şi de îngrijire la domiciliu fiind mai mare şi acceptată de emigrantele românce, ele îşi găsesc o slujba mai repede, având tendința de a stabili raporturi cu membrii familiilor italiene mai uşor. Această ofertă se grefează bine pe rolul mai tradiționalist al femeilor românce, pe capacitatea lor de a se orientate spre familie, susținere şi protejare. De asemenea, femeile acceptă mai uşor relațiile de cuplu şi căsătoria cu bărbații italieni, în timp ce bărbații români nu îşi găsesc o parteneră italiană la fel de uşor datorită statutului lor economic mai scăzut; **c.** Există o tendință de interacțiune între mediul de proveniență şi gen, în sensul că femeile din mediul urban şi bărbații din mediul rural tind să stabilească/menţină relații cu membrii societății gazdă mai uşor decât femeile din mediul rural şi bărbații din mediul urban; **d.** Există o tendință ca subiecții din mediul rural să-şi conserve mai bine identitatea etnică, comparativ cu cei din mediul urban. Tradițiile şi obiceiurile româneşti sunt în mod evident mai bine conservate în mediul rural, mai conservator; **e.** Subiecții căsătoriți tind să-şi conserve identitatea etnică mai bine decât cei necăsătoriți. Primii şi-au construit o identitate proprie în cadrul căreia dimensiunea etnică ocupă deja un anumit statut clar definit. De asemenea, ritualurile familiale au la baza adesea tradițiile şi obiceiurile româneşti; **f.** La subiecții din mediul urban evaluarea propriilor atribute identitare se modifică semnificativ mai mult, comparativ cu cei din mediul rural. În cazul orăşenilor imaginea tinde însă să se schimbe puternic, dar în sens negativ, în timp ce la subiecții din mediul rural modificările sunt puține şi în sens pozitiv. Orăşenii români prin comparație cu cei italieni devin tot mai nemulțumiți de propriile atribute identitare, în timp ce subiecții din mediul rural confruntați cu mediul puternic urbanizat italian par să utilizeze ca mecanism de apărare valorizarea mai puternică a propriilor atribute pozitive; **g.** La bărbați există o tendință de a-şi modifica în mai mare măsură identitatea etnică, comparativ cu femeile. Identitatea masculină tinde să fie mai puternic influențată de dimensiunea socială, rolul masculin fiind caracterizat, în general, prin orientarea instrumentală,

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

socială şi profesională; **h.** La subiecţii căsătoriţi există o tendinţă de a-şi modifica în mai mare măsură identitatea etnică, comparativ cu bărbaţii. Deşi nu diferă semnificativ, subiecţii căsătoriţi tind totuşi să-şi menţină mai constantă în timp evaluarea propriilor atribute identitare, fapt care indică o mai bună structurare şi interiorizare a lor; **i.** Emigranţii români din Italia utilizează cu precădere strategia asimilării (45%), urmată în ordine descrescătoare şi la relativ mare distanţă de strategia separării (25%), de cea a integrării (23%) şi cea a marginalizării (7%). 68% dintre subiecţi consideră importantă stabilirea şi menţinerea relaţiilor cu membrii societăţii gazde, şi doar 32 subevaluează acest aspect. De asemenea, 48% consideră că este importantă conservarea identităţii culturale româneşti, faţă de 53% care subevaluează acest aspect. Îngrijorătoare este uşurinţa cu care imigranţii români renunţă la identitatea lor culturală, diluarea sau chiar pierderea identităţii lor. Amintim faptul că durata medie a şederii în Italia a subiecţilor investigaţi a fost de doar 4,82 ani.

Studiile lui Moghaddam (1988) şi Moghaddam şi Perreault (1992) indică faptul că strategiile colective sunt cele în care se consideră importantă conservarea propriei identităţi culturale, iar cele individualiste sunt cele caracterizate prin importanţa mai mică acordată acestui aspect şi supraevaluarea stabilirii contactelor cu societatea gazdă. În lotul nostru, supraevaluarea identităţii româneşti apare la 48% dintre subiecţi. Persoanele care preferă strategiile colectiviste sunt mai puţin încrezătoare în forţele proprii, cu o stimă de sine personală mai redusă, care se simt puternic etichetate ca minoritare sau cu un statut socio-economic precar; ele consideră că forţa acţiunii colective le permite să amelioreze mai uşor soarta indivizilor (Lalonde şi Cameron, 1993; Moghaddam, 1988; Moghaddam şi Perreault, 1992). Subevaluarea identităţii culturale româneşti apare la 52% din subiecţi, fiind tipică pentru persoanele care preferă strategiile individualiste, care au mai mare încredere în forţele proprii, o stimă de sine mai ridicată, care sunt mai bine dotate, care preferă să se situeze social mai rapid şi mai bine pe scara socială (Lalonde şi Cameron, 1993; Moghaddam, 1988; Moghaddam şi Perreault, 1992).

Moghaddam (1988) şi Moghaddam şi Perreault (1992) susţin faptul că discriminarea (personală şi colectivă) se asociază cu preferinţa pentru strategii de imigrare colective, care au la bază tendinţa de menţinere a moştenirii culturale (integrare şi separare). Prin urmare, faptul că 48% dintre subiecţi tind să-şi menţină moştenirea culturală s-ar putea explica nu doar prin valorizarea spontană, sinceră sau în scop autoprotectiv a identităţii culturale române, ci şi prin perceperea unui anumit grad de discriminare individuală şi colectivă a românilor în societatea italiană, mai ales ca urmare a campaniilor negative realizate de mass-media italiană datorită unor infracţiuni grave comise de etnicii români.

Ţinând seama de dificultăţii aculturaţiei şi integrării, în ultimii ani, statele membre ale Uniunii Europene au început un demers care vizează facilitarea adaptării imigranţilor la noul mediu socio-cultural prin programe de învăţare a limbii societăţii gazdă, asigurarea şi/sau obligativitatea şcolarizării minorilor, concomitent cu consilierea adulţilor în aria locurilor de muncă destinate lor. Sumele puse în joc în acest scop sunt deosebit de mari şi primele rezultate par să se profileze deja.

Cercetarea efectuată prezintă şi unele limite, având mai curând relevanţa unui studiu preliminar. Limitele se referă la numărul relativ mic al subiecţilor utilizaţi, la

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

zona restrânsă de aplicare a chestionarelor (zona Torino), la posibilitatea ca unii dintre subiecți să nu fi înțeles suficient de bine itemii chestionarului. O altă limită este insuficienta motivație a subiecților în completarea chestionarelor, aceştia nefiind recompensați (recompensă care i-ar fi stimulat să răspundă mai atent).

Direcțiile de cercetare viitoare ar putea porni de la rezultatele unor studii care au indicat faptul că durata şederii şi apartenența la asociații culturale prezic doar în cazul femeilor, nu şi al bărbaților, preferința pentru strategii colectiviste. Altele au sugerat faptul că aspectele comportamentale şi identitare ale integrării variază independent una de cealaltă, concluzie care trebuie verificată în mai multe cercetări, din diverse zone ale globului. În fine, numeroase studii au luat în considerare stima de sine individuală şi nu cea colectivă sau efectul lor interacțiune, care poate explica mai bine comportamentul imigranților în societatea gazdă.

Bibliografie

Berry (1990): J.W. Berry, *Psychology of acculturation: Understanding Individuals Mouving between Cultures*, în R.W. Brislin (Ed.), *Applied Cross-Cultural Psychology,* p. 232−253, Newbury Park CA, Sage.

Caritas/Migrantes - Dossier Statistico Immigrazione (2007), Roma, Diocesana di Roma.

Cingolani, Piperno (2003): P. Cingolani, F. Piperno, *Il prossimo anno, a casa. Radicamento, rientro e percorsi traslocali: il caso delle reti migratori Marginea – Torino e Focşani – Roma,* Torino, Compagnia di San Paolo.

Lalonde, Cameron (1993): R.N. Lalonde, J.E. Cameron, *An intergroup perspective on immigrant acculturation with a focus on collective strategieis*, „International Journal of Psychology", 28 (1), p. 57−74.

Long, Spears (1997): K. Long, R. Spears, *Self-esteem hypothesis revisited: Differentiation and the disaffected*, în R. Spears, P.J. Oakes, N. Ellemers, S.A. Haslam (eds.), *The Social Psychology of Stereotyping and Group Life*, p. 296−317, Oxford. UK, Blackwell.

Moghaddam (1988): F.M. Moghaddam, *Individualistic and Collective strategies among immigrants: Toward a mobility model of cultural integration*, în J.W. Berry şi R.C. Annis (Eds.), *Ethnic Psychology: Research and practice with immigrants, refugees, native peoples, ethnic groups and sojourners*, p. 69-79, Berwin. PA, Swets North America.

Moghaddam, Perreault (1992): F.M. Moghaddam, S. Perreault, *Individual and collective mobility strategies among mitority group members*, „The Journal of Social Psychology", 132(3), p. 343−357.

Sabatier, Berry (1997): C. Sabatier, J.W. Berry, *Imigrare şi aculturație*, în R.Y. Bourhis şi J.–Ph. Leyens (eds.), *Stereotipuri, discriminare şi relații intergrupuri,* p. 200−222, Iaşi, Polirom.

Turliuc (2004): M.N. Turliuc, *Imaginar, identitate şi reprezentări sociale,* Iaşi, Editura Universității „Al. I. Cuza".

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)

Acculturation Strategies to Romanian Emigration in Italy

The present study analyzes the current situation of Romanian emigration in Italy, which became in 2007 the most numerous minority in Italy. Some of the main important theories about acculturation strategies are presented and we propose a research design in which the following hypotheses are formulated: the sex, the environment of origins, and civil status influence the tendency to establish and maintain relationships with the host society, the tendency to maintain the Romanian cultural identity and the degree of changes suffered by the Romanians' ethnic and cultural identity; also, we presume the possibility to identify the main strategies used by Romanian emigrants in Italy and their proportion. Our results indicate that Romanian emigrants seem to prefer assimilation strategy (45%), followed by separation (25%), integration (23%) and marginalisation (7%). 48% of the subjects investigated in this study prefer to use collective strategies (integration and separation) and 52% individual strategies (assimilations and marginalisation). The use of collective strategies is explained through the value offered to the cultural identity of origins, to religious and cultural beliefs and traditions, and also trough difficulties of adaptation to the new culture of the host society and the degree of discrimination of the host society against Romanian emigrants.

Maria Nicoleta Turliuc, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"
IAŞI, ROMÂNIA
Cătălin Turliuc, Academia Română- Filiala IAŞI,
Institutul de Istorie „A.D. Xenopol",
ROMÂNIA

BDD-V2689 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:23 UTC)